

Ιστορία. Από τη μυθική ακόμα εποχή διαφαίνεται η αντίθεση Ακαρνανών και Απωλών, που θα σφραγίσει όλη την ιστορία τους έως τη ρωμαϊκή κατάκτηση: με ξεχωριστά πολιτικά και θρησκευτικά κέντρα (Θέρμος οι Απωλοί, Στράτος και Όλπαι οι Ακαρνανές), τοποθετημένοι πάντα σε αντίπαλα στρατόπεδα, θα πολεμήσουν επανειλημμένα μεταξύ τους, έως την εποχή που ο Οκτάβιος θα τους εντάξει στη ρωμαϊκή επαρχία της Αχαιΐας. Από τότε οι δρόμοι τους βασικά είναι κοινοί. Στην αρχαιότητα οι πόλεις της Ακαρνανίας (Στράτος, Αμφιλοχικόν Άργος, Λιμναία, Όλπαι, Οινιάδαι, Ανακτόριον, Άκπιον κ.ά.) είναι οργανωμένες στο Κοινόν. Οι Ακαρνανές είναι κατά κανόνα φίλοι και σύμμαχοι των Αθηναίων, συμπράττουν μαζί τους στους Περσικούς πολέμους και στον Πελοποννησιακό, ενώ οι Απωλοί μένουν σχεδόν αμέτοχοι, όπως και αργότερα στον αγώνα εναντίον του Φιλίππου. Το 391 υποτάσσονται στη Σπάρτη, αργότερα παρακολουθούν τους Θηβαίους, το 255 γίνονται υπήκοοι της Μακεδονίας και μετά τη μάχη στις Κυνός Κεφαλές (197 π.Χ.) παραδίδονται στους Ρωμαίους. Οι Απωλοί εμφανίζονται ενωμένοι το 426 όταν αποκρούουν τους Αθηναίους. Ενεργό ρόλο στα ελληνικά πράγματα αρχίζει να διαδραματίζει η Απωλία με την ίδρυση της Απωλικής Συμπολιτείας στην οποία συμμετέχουν όλες οι απωλικές πόλεις αλλά και όσες έχουν κατακτηθεί. Το γόητρο των Απωλών ενισχύεται όταν αναγκάζουν τους Δελφούς να μετάσχουν στη Συμπολιτεία, αποκρούουν τους Γαλάτες και αποκτούν δικαίωμα να συμμετάσχουν στις Αμφικιονίες. Εισχωρούν ύστερα στην Πελοπόννησο, συγκροτούν ομοσπονδία των αρκαδικών πόλεων και εγκαινιάζουν ναυτική πολιτική, η οποία βασίζεται στην πειρατεία και την απαλλαγή από τους φόρους. Η παρακμή αρχίζει με τη συμμαχία Φιλίππου Ε΄ και Αχαιΐκής Συμπολιτείας, που οδηγεί τις δύο Συμπολιτείες σε πόλεμο (220-217 π.Χ.) και εξωθεί τους Απωλούς προς τους Ρωμαίους, οι οποίοι τους αφαιρούν πολλές περιοχές, ενώ ο Αιμίλιος Παύλος εκτοπίζει όσους είναι αντίθετοι προς τη Ρώμη.

Από τον 3ο αι. μ.Χ. η περιοχή δέχεται το κύμα επιδρομών των βαρβαρικών φυλών. Στη βυζαντινή περίοδο η Απωλία και η Ακαρνανία υπάγονται σε διαφορετικά θέματα. Ακολουθεί νέο κύμα επιδρομών, από την Ξηρά και από τα παράλια. Μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204), η περιοχή υπάγεται στο Δεσποτάτο της Ηπείρου και συμμαρτυρεί τη μοίρα του έως την κατάλυσή του (1339). Εισδύουν ύστερα Αλβανοί, των οποίων την εξουσία καταλύει ο αυθέντης Κεφαλονιάς και Ζακύνθου Κάρολος Α΄ Τόκος, ο οποίος (αρχές 15ου αι.) εισχωρεί στην Απωλοακαρνανία, όπως και στην Ήπειρο, αποβλέποντας να ανασυστήσει το Δεσποτάτο της Ηπείρου. Ακολουθεί ύστερα η τουρκική διείσδυση από την οποία θα μείνει εκτός η Ναύπακτος, που την κρατούν οι Ενετοί. Από την εποχή αυτή η δυτική Στερεά και ειδικότερα η Απωλοακαρνανία θα γίνει το κέντρο όπου θα δημιουργηθούν οι πρώτοι πυρήνες της ελληνικής ανεξαρτησίας. Ορεινή και απομονωμένη, δεν θα κατακτηθεί ποτέ ολοκληρωτικά. Εκεί θα καταφύγουν οι πληθυσμοί άλλων περιοχών και οι κάτοικοι της θα ζήσουν για τέσσερις αιώνες με το όπλο στο χέρι, είτε ως αρματολοί είτε ως κλέφτες. Πριν ακόμα από την Επανάσταση του 1821 στην Απωλοακαρνανία υπήρχαν αρματολικά. Η περιοχή Ξηρομέρου, ιδιαίτερα, με την ασφάλεια που παρέχουν τα δασώδη βουνά της και τα απέναντι βενετοκρατούμενα νησιά, γίνεται ο τόπος

συγκέντρωσης των κλεφτών. Γενικά η Απωλοακαρνανία ήταν μια από τις εστίες όπου κατά κύριο λόγο χαλυβδώθηκε και αναπύχθηκε το πνεύμα των Ελλήνων στα χρόνια της τουρκοκρατίας. Οι μορφές και η δράση του Ευγένιου του Απωλού και έναν αιώνα αργότερα του Κοσμά του Απωλού, αποτελούν χαρακτηριστική εκδήλωση αυτού του πνεύματος, ενώ η αντίσταση του Μεσολογγίου στα χρόνια της Επανάστασης παραμένει ένα αξεπέραστο ορόσημο. Η περιοχή απελευθερώθηκε και αποτέλεσε τμήμα του ελληνικού κράτους το 1829.